

Автоматизовані інформаційні системи і особливості їх використання в органах внутрішніх справ

Однією з нових рис діяльності органів внутрішніх справ у останні роки є використання ними здобутків науково-технічного прогресу, насамперед електронно-обчислювальної техніки і автоматизованих систем, що на ній ґрунтуються. Спроби використання обчислювальної техніки органами внутрішніх справ мали місце ще на початку 60-х рр. Проте роботи по запровадженню ЕОМ у той період провадилися розрізнено, без єдиного централізованого керівництва. До цього слід додати, що автоматизовані системи того часу мало чим відрізнялися від автоматизованих систем, які використовувалися в інших галузях народного господарства країни.

Зі створенням 1966 р. союзно-республіканського міністерства охорони громадського порядку (МОГП СРСР) все очевиднішою ставала необхідність створення нових і удосконалення існуючих інформаційних систем, які забезпечували б виконання основних функцій, пов'язаних з вирішенням завдань боротьби зі злочинністю і охорони громадського порядку.

Запровадження обчислювальної техніки у сфері діяльності органів внутрішніх справ протягом ряду років потрапляло на об'єктивні труднощі. Специфіка інформаційних завдань криміналістичного і оперативного-розшукового напрямку робила неможливим використання досвіду інших міністерств і відомств. До того ж не існувало науково-дослідної бази з цієї проблематики, кадри не були професійно і психологічно підготовлені, існували складності й у фінансовому та матеріально-технічному забезпеченні.

Слід зазначити, що технічні засоби оброблення інформації потребують особливих організаційних форм експлуатації. При застосуванні ЕОМ «виробництво» інформації (збір, зберігання, оброблення) відокремлено від функції її використання¹, що дістає своє

організаційне і правове закріплення в тому, що виникає нова інформаційна служба, діяльність якої полягає в упорядкуванні потоків інформації, забезпеченні її нагромадження з метою використання відповідними спеціалістами.

В органах внутрішніх справ було створено інформаційно-обчислювальні служби у вигляді системи інформаційних центрів, включених до структур УВС областей і МВС республік, а також науково-дослідні підрозділи по розробленню проблем автоматизації управління органами внутрішніх справ. У інформаційних центрах зосередилися основні масиви інформації та технічні засоби її оброблення, різні автоматизовані інформаційні системи (АІС), котрі розрізнялися за призначенням, характером завдань, рівнем функціонування тощо.

В основу класифікації АІС, що використовуються в даний час в органах внутрішніх справ, на нашу думку, можна покласти ознаку, пов'язану з особливостями вирішуваних за допомогою ЕОМ інформаційних завдань. Вона має певну специфіку, яка характеризується особливостями реалізації інформаційних завдань. За цією ознакою зазначені завдання можна поділити на три групи: розрахунково-обчислювальні; аналізу, статистики і контролю; інформаційно-пошукові.

Розрахунково-обчислювальні інформаційні системи характеризуються, як правило, відносно невеликим обсягом вхідної інформації і значною питомою вагою обчислювальних операцій. До них можна віднести, зокрема, системи, що вирішують завдання обліку праці, нарахування заробітної плати, обліку кадрів, основних засобів і матеріальних цінностей. У даний час розрахунково-обчислювальні інформаційні системи використовуються органами внутрішніх справ для визначення оптимальної кількості сил і засобів, їх розстановки відповідно до поставлених

лення (теоретические вопросы). — М., 1978. — С. 8.

¹ Венгеров А. Б. Право и информация в условиях автоматизации управ-

завдань, для з'ясування ефективності функціонування підрозділів зазначених органів (чергових частин, слідства, дізнання та ін.). З допомогою автоматизованих систем статистики та аналізу добирається і оброблюється конкретна інформація. Оброблення її провадиться шляхом логічних операцій для обчислення групових і загальних підсумків, середніх і відносних узагальнюючих показників, індексів, коефіцієнтів кореляції тощо. Результати оброблення оформлюються у вигляді таблиць.

Інформаційним джерелом для цих АІС є первинний статистичний облік зареєстрованих злочинів і осіб, котрі їх вчинили, руху кримінальних справ. Крім інформації, що характеризує злочинність, цей облік містить і дані про результати профілактичної, оперативної розшукової, адміністративної діяльності органів внутрішніх справ. Обробка їх обчислювальною технікою дозволяє одержати показники про стан злочинності, її рівень, структуру і динаміку; причини та умови, що сприяють вчиненню злочинів; дослідити особу злочинців; вивчити систему заходів боротьби зі злочинністю.

Останнім часом удосконалення АІС статистичної інформації приділяється значна увага. Інформаційні центри на основі вдосконалення прийомів використання обчислювальної техніки прагнуть оптимізувати статистичні показники, які найбільш повно і точно відображували б динаміку злочинності. Використання математичних методів як інструмента поглиблення аналітичних досліджень при обробленні статистичної інформації, значно збагачує як теоретичну базу досліджень, так і практичні висновки. Цю ж мету має вдосконалення збору зазначеної інформації, оскільки робота підрозділів інформаційної служби з ряду питань усе ще пов'язана з виконанням чимало обсягу трудомістких рутинних операцій.

Зауважимо, що сьогодні вже недостатньо лише зібрати інформацію і скласти статистичні таблиці. Настійною є потреба в глибокому, науковому економіко-математичному аналізі цифрових показників для вироблення оптимальних рекомендацій, визначення тенденцій розвитку соціальних процесів, прогнозування стану злочинності

й розроблення відповідних рекомендацій.

Важливість цього аспекту важко переоцінити. Так, здійснений республіканським науково-дослідним інформаційним центром (РНДІЦ) МВС УРСР з допомогою математичних методів аналіз даних про стан злочинності за період 1984—1988 рр. був покладений в основу ряду висновків щодо прогнозування криміногенної обстановки, а також тенденцій у динаміці деяких видів злочинів у окремих регіонах. Цей прогноз підтвердився з незначними відхиленнями.

Аналітична робота може бути ефективною тільки за наявності достовірних статистичних даних про рівень злочинності, її динаміку. Лише об'єктивна статистика дозволяє своєчасно впливати на різні негативні процеси. Необхідно зауважити, що тут є ряд не вирішених проблем. До них, зокрема, можна віднести випадки, коли працівники органів внутрішніх справ вдаються до прикрашення становища, видають бажане за дійсне, не доклавши зусиль, щоб змінити справу на краще. Тому контроль за обліково-реєстраційною дисципліною є одним з основних напрямів діяльності інформаційних центрів. У більшості управлінь внутрішніх справ республіки використовуються автоматизовані системи, з допомогою яких встановлено контроль за порядком реєстрації заяв і повідомлень про злочини.

Автоматизовані інформаційно-пошукові системи використовуються при вирішенні завдань криміналістичного і оперативного-розшукового характеру. Дані системи є основною ланкою інформаційного забезпечення діяльності по боротьбі зі злочинністю. АІПС працює переважно в режимі «запит-відповідь», тому оброблення інформації в них пов'язано не з перетворенням первинних даних, а з їх пошуком.

Технологія інформаційного пошуку в АІПС складається з таких операцій: постійне нагромадження і оновлення пошукових масивів; формування запиту або пошукового припису і переклад його з природної мови на формалізовану інформаційно-пошукову; здійснення інформаційного пошуку, формування відповіді на запитання і переклад її з формалізованої мови на природну.

В органах внутрішніх справ можли-

в управлінських апаратах МВС СРСР і МВС УРСР, науково-дослідних підрозділах. Проте оснащення низової ланки не виправдано затягується з ряду причин. На сьогоднішній день по використанню персональних комп'ютерів у нас один з найнижчих показників порівняно з галузями народного господарства країни. Потребує істотного оновлення і модернізації парк ЕОМ, розміщений в обласних інформаційних центрах.

У чому ж причини існуючих проблем і які перспективи їх розв'язання? Однією з основних, на нашу думку, є недостатній розвиток технічних засобів, породжений нашим відставанням у науково-технічному прогресі. Наслідки цього негативно позначилися й на професійній підготовці працівників органів внутрішніх справ у цій сфері діяльності.

На наш погляд, є очевидним той факт, що навчання навичкам використання ЕОМ в учбових закладах, на різних курсах підготовки і перепідготовки може дати належний ефект лише в тому разі, коли працівники матимуть реальну можливість користуватися новою технікою в своїй повсякденній діяльності.

Вирішенню цих проблем органами внутрішніх справ нині почали приділяти підвищену увагу. Видано ряд республіканських і союзних нормативних

актів, що регламентують процеси функціонування АІС, вишукуються можливості додаткового придбання обчислювальної техніки, розроблена і реалізується програма підготовки і перепідготовки працівників органів внутрішніх справ. У вищих учбових закладах системи МВС СРСР введено курс з інформатики і обчислювальної техніки, видається навчально-методична література тощо.

Міністерством внутрішніх справ республіки розроблена програма, що передбачає оснащення найближчим часом підрозділів низової ланки сучасними засобами обчислювальної техніки, апаратурою зв'язку, персональними комп'ютерами. Планується створити мережі, що зв'язують діючі в різних регіонах автоматизовані інформаційні системи в єдиний банк даних.

Існуюча система централізованого постачання не сприяє своєчасному вирішенню проблем модернізації обладнання, придбання нових технічних засобів, що мають замінити застарілі. В зв'язку з економічною самостійністю, закріпленою в Декларації про суверенітет України, має бути реорганізована і система постачання. На цьому ґрунтуються, зокрема, і наші надії.

Р. КАЛЮЖНИЙ, В. ТКАЧЕНКО
кандидати юридичних наук
Київська вища школа МВС СРСР)

